

VANN for 40 år siden Hva skal jeg skrive om i dag?

Av John Mikal Raaheim

John Mikal Raaheim er spesialrådgiver i Tekna og redaktør for VANN.

Vann på nett

Som medlem av Vannforeningen kan du søke etter og skrive ut artikler fra tidligere årganger av VANN. I år utgir vi årgang nr 46, så de første artiklene i VANN ble publisert allerede i 1966. Tilbudet er tilgjengelig via foreningens nettside www.vannforeningen.no. I denne spalten finner du noen smakebiter fra første nummer av VANN i 1971.

Ingolf Mork og Hanne Krogh

Men først går vi inn i tiden. Ingolf Mork ble nummer to i den tysk-østerrikske hoppuka i 1971 etter Jiri Raska fra Tsjekkoslovakia. Senere i mars vant Ingolf i Holmenkollen. Ivar Formo vant 10 km i EM for juniorer i Nesselwang i Vest-Tyskland tidlig i februar. Han ble nummer to i stafetten sammen med Oddvar Brå, en annen lovende junior den gang. Nederlenderen Ard Schenk ble verdensmester på skøyter i Gøteborg. Den norske mesteren av året, Dag Fornæss, ble beste nordmann på fjerdeplass, i sammen-draget i VM på skøyter.

I Melodi Grand Prix ble det nesten bunnplass på det norske bidraget "Lykken er" som ble fremført av 16-årige Hanne Krogh fra Haugesund. Arne Bendiksen sto for tekst og melodi. Våren og sommerens store slager var "Rose Garden" sunget av Lynn Anderson. George Harrison sang "My Sweet Lord" i 1971.

Distriktpolitikk og Vassdragstilsyn

I lederen til første utgave av VANN i 1971 var foreningens viseformann, Hans H. Tjønn, opptatt av organiseringen av det lokale vassdragstilsynet som var foreslått etablert etter at "Lov om vern av vannforurensning" trådte i kraft 1. januar 1970. NVE som da hadde forvaltningsansvaret hadde foreslått plassering i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Industridepartementet ville imidlertid legge sterkere vekt på distriktshensyn og ønsket å plassere kontorene i Hamar, Tønsberg, Mandal, Namsos og Narvik. Vannforeningen var opptatt av tilknyt-

ning til faglige miljøer og nær kontakt med universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Bare slik kunne man sikre ”utøvelsen av et effektivt vern mot vannforurensning”, mente foreningen og viseformannen. Man reiste tvil om ikke Industridepartementet med sitt forslag til Stortinget hadde ”begått en tilside-settelse av de almenne interesser som er knyttet til sikring av vannforekomstene mot forgiftning og ødeleggelse”.

Med mennesker å gjøre

Dosent Åsmund Bøyum ved Norge Tekniske Høgskoles Institutt for vassbygging skrev i 1971 en artikkel som beskrev status for ”Vannforsyning og avløpsteknikk” som universitetsfag. Faget var fortsatt rimelig nytt. Den første dosent i ”vann og kloakk” ble tilsatt i 1962. I 1965 var det to av 110 byggstudenter som tok hovedfag i VA-teknikk. Men oppslutningen om faget økte raskt og i 1970 hadde 22 av 169 ferdige byggstudenter VA-teknikk som sitt hovedfag.

Ellers var Bøyum opptatt av de utfordringer som fulgte med at man enda ikke hadde fått etablert et laboratorium, ”ganske enkelt uunnværlig for fornyelse, utvikling og forskning i faget”. ”Ikke desto mindre kan man si om faget at det er meget fascinerende. Dette ga studenten fra det første eksamenskull et godt uttrykk for da han uttalte at han ville like faget fordi man får direkte med mennesker å gjøre”, skrev Bøyum i 1971.

Avløpsfilosofi og strutsepolitikk

”Innenfor avløpsteknikken har det i mange år skilt seg ut 2 retningslinjer for

teknologiske løsninger. Den ene baserer seg på i størst mulig grad å utnytte for-tynningsmulighetene gjennom utslipp til vannrike resipienter via spredemekanismer på utslippsrøret. Den andre baserer seg på rensing som den viktigste enheten i avløpssystemet”. Slik åpnet Instituttetsjef Kjell Baalsrud sin artikkel om sentrale spørsmål innen avløpsfilosofien i 1971 og fortsatte: ”For en del år tilbake syntes de fleste å være tilfreds med en løsning som gikk ut på å sende at avløpsvannet lengst mulig ut i ytre fjord. I de siste år er det stadig blitt flere motforestillinger mot fortynningsmetoden”.

Deretter stiler Baalsrud tre spørsmål. For det første: ”Hvor går grensen for naturens selvrensningsevne, hvor langt kan vi utnytte den?” Baalsrud reflekterer rundt den opprinnelige ide praksis med å føre avfallstoffer fra mennesker og dyr tilbake til naturen for å øke naturens produksjonsevne, men konkludere med at dagens mangfoldige avfallsstoffer gjør det vanskelig å følge en slik praksis. Der-nest er spørsmålet: ”Har vi tekniske muligheter til å ta hånd om avløpsvannet?” Baalsrud viser her til de utfordringer man hadde og har med dårlig vedlikeholdte ledninger som lekket. ”Å diskutere rensetiltak uten å ha vurdert avløpsnettets brukbarhet, er nærmest å kalle for strutsepolitikk”. Til sist er spørsmålet: ”Har vi råd til å ta i bruk de mulighetene teknologien byr oss?” Baalsrud konkluderer med at ”har vi evnen til å produsere forurensingene, har vi også evnen til å ta hånd om dem”.

Fosfor i gram per person og døgn

”Bør vi revurdere våre spesifikke avløpstall for fosfor?” Det var avdelingssjef for Kjemisk avdeling ved Norsk institutt for vannforskning, John E. Samdal, som stilte spørsmålet i 1971. Han viste til at man i Oslofjordutredningen kom til en gjennomsnittlig spesifikk belastning på ca 2,5 g P/person og døgn. Av dette var ca 65 % fra fekalier og urin og 25-30 % fra syntetiske vaskemidler. Det var de siste som foranlediger spørsmålet stilt innledningsvis. I Tyskland og Sverige regnet man med at 50 – 60 % av fosforet kom fra vaskemidlene den gang.

Samdal viser til landets totale forbruk av vaskepulvere og vaskepulvere blandet med såpe, og til undersøkelser av fosforinnhold i 19 vaskepulvere gjennomført ved Oslo Materialprøveanstalt i 1969. Samdals regnestykke antydte et bidrag fra vaskemidler på 0,92 g P/person og døgn som sammen med fysiologisk utskilt fosfor på 1,96 g P/person og døgn ga som resultat et samlet fosfor utslipp på 2,88 g P/person og døgn. Samdal konkluderte ikke, men viste til at det vil være forskjell på tall basert på analyser av avløpsvann og beregninger av den type som her var foretatt.

Lekkasjer og staur

I februar 1971 skrev Dagbladet om Jean-Francois Deniau, medlem av EEC-kommisjonen, som skulle ha uttalt at de norske landbruksproblemene var av et slikt omfang at norsk medlemskap i EEC ikke kunne komme på tale. Av dette ble det stort oppstyr. Utenriksminister Svenn Stray karakteriserte reportasjen i Dag-

bladet som beklagelig og uheldig fra et nasjonalt synspunkt. Hvem hadde lekket?

Etter hvert ble det klart at daværende statsminister Per Borten fra Senterpartiet hadde latt daværende leder av Folkebevegelsen mot EEC, h.r. advokat Arne Haugestad, lese en rapport med blant annet denne uttalelsen på et fly mellom Oslo og København. Første mars måtte Per Borten gå av som statsminister. Å være statsminister i denne regjeringen ”var som å bære staur”, sa Borten i den anledning. Kjell Bondevik fra Kristelig Folkepart måtte ”såra og vonbråten” medgi at han ikke var i stand til å få satt sammen en ny regjering og Arbeiderpartiet og Bratteli tok over.

Kilder

Baalsrud, Kjell. ”Tre spørsmål innen avløpsfilosofien”. *VANN nr 1 1971*.

Bjørnsen, Bjørn. *Norge etter 1945*. JW. Cappelens Forlag 1975.

Bjørbek, Gustav. *Norsk vær i 100 år*. Teknologisk Forlag 1994.

Bøyum, Åsmund. ”Vannforsynings- og avløpsteknikk som universitetsfag”. *VANN nr 1 1971*.

Samdal, John E. ”Bør vi revurdere våre spesifikke avløpstall for fosfor?”. *VANN nr 1 1971*.

Tjønn, Hans H. ”Vassdragstilsyn?” Leder i *VANN nr 1 1971*.

Hvem Hva Hvor 1972. Chr. Schibsteds Forlag, Oslo 1971.